

Egede
Instituttet

Institutt for
misjonsvitenskap

Norsk Tidsskrift For Misjonsvitenskap

#3-4/2019 | Årgang: 73

- 01 Reidar Hvalvik:
Leder
- 05 Knut Alfsvåg:
«For jøde først»:
Om kristen misjon til jøder og hedninger
- 16 Rolf Kjøde:
«... at dei må bli frelste», eller treng dei det?
Norsk teologi om jødemisjon i global kontekst
- 31 Rolf Gunnar Heitmann:
Er det legitimt å drive misjon blant jøder?
Om endringene i de tyske protestantiske
kirkene etter 2. verdenskrig
- 40 Hilde Brekke Møller:
Den jødiske Jesus og spørsmålet om
antisemittisme i tysk jødemisjon
- 50 Raymond Lillevik:
Jødekristen identitet som ambivalens i
israelsmisjonene i Norge, Sverige og
Danmark 1890–1914
- 62 David Serner:
Den messianske bevegelse i Israel
– et forsigtigt blik
- 69 Richard Harvey:
Messianic Jewish Theology:
A Preliminary Typology
- 84 Bokrevy
Andreas Johansson:
Messiansk identitet og misjon
blant det jødiske folk

Den messianske bevægelse i Israel

– et forsigtigt blik

David Serner

*David Serner f. 1981. Cand. theol., Københavns Universitet 2011.
Director of International Studies at the Caspari Center 2014–.
Præst i den Danske Kirke i Jerusalem.*

serner1@gmail.com

Abstract

The Messianic Movement in Israel – a Preliminary View

The article presents some preliminary findings of the Caspari Center's survey that are still undergoing. The article presents and discusses some of the differences with the recent study from Israel College of the Bible (ICB) and tries to explain why that is. The Survey has found nearly 7800 messianic believers in Israel spread over 145 different entities and expects to find about 50–80 more congregations and house groups before concluding the survey which has 2 phases. Phase 1 is to interview all the congregational leaders in the land about their congregation(s) and phase 2 is an online survey of at least 500 participants. The questions asked to the leaders include history, numbers, theology, languages spoken, activities, opposition, membership decrease/increase, networks, structure, and leadership. This article will focus on numbers, languages spoken and a little bit of opposition in relation to ICB's survey. The article concludes that even though the numbers are increasing the local messianic movement in Israel still needs involvement of foreign agencies before it can become a self-sustaining and completely independent local anchored entity.

Keywords / Søkeord : Messianic Jews – Jewish believers in Jesus – the messianic movement – Erez Soref – ICB – Mishkan / Messianske jøder – Jesus-troende jøder – den messianske bevægelse – Erez Soref – ICB – Mishkan.

62

Introduktion

I 1999 udgav de danske teologer Dr. Kai Kjær-Hansen og Bodil Skjøtt en undersøgelse af den messianske bevægelse i Israel. Den gang florerede der mange tal og forestillinger om de Jesus-troende jøder i Israel både, hvad angik antal, men også vedrørende struktur og teologi. Undersøgelsen var et virkeligheds-tjek for alle, der interesserede sig for emnet. Resultaterne blev udgivet som et dobbeltnummer af Caspari Centerets *Mishkan* og fik navnet *Facts and Myths about the Messianic Congregation in Israel*.¹ Siden da har der været løbende undersøgelser på dele af bevægelsen, men ikke noget, der har været ligeså omfattende som Caspari Centerets udgivelse. Beskæftiger man sig med bevægelsen i Israel, så mødes man ofte med spørgsmålet: «hvor mange messianske jøder findes der i Israel?» og ingen har kunnet give et velbegrunderet svar. Mange estimer, fornemmelser og ønsketænkninger er vokset frem, men ingen ved besked. I 2016 besluttede Caspari Centerets leder, Elisabeth Levy, sig for at undersøge muligheden for at gentage en lignende undersøgelse i forbindelse med 20-året for udgivelsen af *Facts & Myths*. Parallelt med og uafhængig af dette foretog Israel College of the Bible (ICB) i foråret 2017 en online undersøgelse med 298 besvarere og deriblandt 76 ledere fra Israel. Disse undersøgelser er udgivet i artiklen: «The Messianic Jewish Movement in Modern Israel»² af præsidenten for ICB, israelske Dr. Erez Soref. I det følgende skal vi se nærmere på ligheder og forskelle mellem resultaterne fra denne undersøgelse og de foreløbige resultater fra Caspari Centerets undersøgelse.

Metode

Som indledning har Caspari Center spurgt over 20 lokale ledere i Israel om at kommentere på undersøgelsens opbygning og spørgsmål. Bevægelsen har derved selv haft indflydelse på udformningen af undersøgelsen, der er delt op i 2 faser. Den første fase med personlige interviews af alle lokale ledere, der vil snakke med os, og anden fase er et online spørgeskema for alle, der er en del af bevægelsen eller en del af menighederne i landet. De forskellige interviews er foregået ved personligt fremmøde eller over telefonen og har 10 kategorier. Historie, antal, teologi (herunder Jesu væsen og nadver), sprog, aktiviteter, modstand, medlemskab (fald/vækst), netværk, struktur, og lederskab. Det er ikke en undersøgelse, der søger at svare spørgsmålet om, hvad der er «rigtig» og «forkert» teologi, men alene at undersøge mangfoldigheden eller mangel på samme i bevægelsen.

Denne artikel præsenterer nogle af ICB's konklusioner i relation til de foreløbige resultater af de ca. 160 interviews Caspari Centeret har foretaget siden 2018 med ledere af menighederne i Israel. Enkelte oplysninger stammer ikke fra lederne selv, hvis de har nægtet at give et interview, men ved besøg i menigheden eller fra medlemmer derfra. Indtil videre omfatter undersøgelsen amharisk-, engelsk-, russisk- og hebraisktalende menigheder samt enkelte spansk-talende. Ingen af de respektive grupper er udtømt endnu, omend interviews med de russisk-talende menigheder stort set er afsluttet.

Undersøgelsen ledt af Dr. Erez Soref

Dr. Erez Soref har tjent i mange år som præsident for ICB, og derved støttet den voksende bevægelse af Jesus-troende jøder i Israel. Han er en indflydelsesrig leder, citeret, og brugt verden over som taler og vidne for den messianske bevægelse. Pga. netværket omkring ICB, og fordi der er store forskelle på konklusionerne i hhv. ICB's undersøgelse og Caspari Centerets er det værd at bruge lidt tid på de tal og konklusioner, der lyder fra den front. Jeg vil herunder kort gennemgå undersøgelsens konklusioner sådan, som de er præsenteret i bogen *Israel, the Church and the Middle East* (2018).

Det mest gennemgående sprog på tværs af alle menigheder i Israel, påstår Eres, er hebraisk med oversættelse til primært russisk eller engelsk, omend andre sprog også er til stede. Det er værd at bemærke den voksende oversættelse til de asiatiske sprog, der kan skyldes den voksende interesse for Israel og de messianske jøder fra de asiatiske lande. Undersøgelsen viser at 93% af respondenterne finder, at menighederne er israelske i dets karakter. Omkring 66% identificerer sig med den jødiske verden, og tilsvarende identificerer 63% sig også med den evangelikale verden. 100% mener, at Israel er opfyldelsen af bibelske profetier. Det får Eres til at konkludere: «a small minority existing under the auspices of foreign mission agencies to a self-defined community seems to have crossed the point of no return».³ Det betyder, at ICB's konklusion er, at den locale bevægelse i Israel ikke længere er afhængig af udenlandske organisationer, men nu har krydset grænsen, hvor det uundgåeligt vil føre til at den messianske bevægelse er en selv-defineret og uafhængig størrelse.

Evangeliet bliver ifølge Eres derved hovedsageligt delt af Jesus-troende jøder til ikke-troende jøder.⁴ Det påstås, at det pastorale og teologiske uddannelsesniveau er stigende, og det forudsiges derfor, at Jesus-troende jøder i fremtiden vil blive synlige og hyppige i bibelske studier på universiteter, i skoler og des lige.⁵ Eres giver udtryk for at modstanden/forfølgelserne primært handler om udlejnings-situationer (rental agreements) og skriftligt modstand i magasiner og online debatfora. Undersøgelsen finder, at der er 153 tilknyttet hver menighed, og angiver standardafvigelsen til at være 129. Via en skjult liste over menigheder i Israel, der lyder på omkring 240 israelske menigheder, finder Eres, at der er ca. 30.000 messianske jøder i Israel. Mindst.

Der konkluderes:

The thread that ties together the Messianic Jewish movement in Israel has been the ideological renewal of the ancient original messianic Jewish community found in the pages of the book of Acts in the New Testament. This seems to have been the «Scarlet Cord» uniting the Messianic Jewish movement in all the studies that have been reviewed.⁶

Foreløbige iagttagelser ud fra Caspari Centerets undersøgelse

Som skrevet ovenfor, er undersøgelsen ikke afsluttet endnu, og det følgende er derfor kun foreløbige tendenser og iagttagelser, der måske ved en senere udgivelse bliver modificeret en smule.

Vi har taget udgangspunkt i den samme liste som ICB ift. antallet af menigheder i Israel. I tillæg har vi fundet, at en del af de oplistede menigheder ikke længere eksisterer, nye er dukket frem, og en del husgrupper er spredt udover landet, og ikke oplistet noget sted. Dertil kommer et stigende fænomen blandt messianske jøder af individer, der af den ene eller anden grund har forladt menighederne, og udlever troen alene eller med sporadisk fællesskab med andre messianske jøder eller kristne. Enkelte estimater lyder på at helt op imod 1/3 af messianske jøder lever udenfor menighedernes fællesskab, men der er ingen reelle undersøgelser af den gruppe, og det forbliver gisninger.

Listen med 240 menigheder i Israel kan give indtrykket af, at jøder, der tror på Jesus er vokset eksplosivt de sidste 20 år, som ICB's undersøgelse også søger at understøtte. Caspari Centerets undersøgelse i 1999 angav 81 lokale menigheder med 2178 individer af jødisk herkomst,⁷ hvoraf 650 var født i Israel.⁸ Det giver umiddelbart et indtryk af, at bevægelsen som minimum er tredoblet i antal på 20 år og altså må tælle over 10.000 individer. Særligt blandt de russisktalende menigheder, har vi fundet, at en del af grunden for de mange nye menigheder har bund i uenigheder eller adskillelse af en menighed og mindre pga. af nye troende.

Vi har indtil videre fundet omkring 120 russisktalende menigheder, og vurderer, at de udgør omkring 50% af den samlede andel af menigheder i Israel. Det betyder, at det primære sprog ifølge Caspari Centerets undersøgelse i den messianske bevægelse ikke er hebraisk, som det fremgår af ICB's undersøgelse, men derimod russisk. I de ikke russisktalende menigheder er det muligt, at hebraisk er det dominerende sprog, men det er ikke muligt for os på nuværende tidspunkt at udtale os sikkert om det. Uanset tydeliggør det den afstand, der er mellem, de russisktalende messianske menigheder og resten af bevægelsen. Selvom der er berøringsflader, så er de to størrelser ikke et fælles hele. De anses som en selvstændig størrelse, der nok er del af den større forståelse af Jesus-troende jøder i landet, men som også er lidt på egen hånd. Ifølge den tyske forsker Dr. Hanna Rucks undersøgelse kan det skyldes, at den amerikansk- og hebraisktalende del af bevægelsen virker til at være mere influeret af den seneste forskning omkring Paulus og gennem repræsentanter af Lausanne bevægelsen, der muligvis har taget dets «tro vs. religion» dikotomi fra Barth, når de distancerer sig fra talen om religion.⁹ Derimod er de russisktalende langt mere påvirket af deres baggrund i den tidligere Sovjet Union og de russiske jøders interageren med den russisk ortodokse kirke. Hun konkluderer:

Russian-speaking Messianic Jews struggle theologically to come to terms with their Russian cultural background rather than with Christianity. Their identification with the Russian culture, the Soviet understanding of the term *Jew* and a less negative attitude towards Christianity causes Russian-speaking Messianic Jews to take over more «Christian» terms and concepts than the Hebrew-, Amharic-speaking or American-born parts of the movement. The influence of Western charismatic and Calvinistic theology may have contributed to this as well.¹⁰

Det står også klart, at chikane i det store og hele er faldende, selvom der har været nogle voldsomme begivenheder mod enkelte individer og menigheder rundt om i landet. Særligt bør angrebet, der gik verden rundt, mod familien Ortiz i 2009 nævnes. Forklædt som en Purim-gave blev der lagt en bombe ude foran familiens lejlighed i Ariel, der udløstes inde i lejligheden og et af parrets børn blev slemt tilredt, og var døden nær. Udfordringer af større karakterer oplevedes primært, men ikke udelukkende i byer som Arad, Beit Shean, Beer Sheva, Ashdod, Nazareth og for nyligt også i Jerusalem i forbindelse med en ny CD-udgivelse i regi af en af den messianske bevægelses største engelsk-sprogede menigheder, King of Kings. En gruppe af ultra-orthodokse jøder mødte op og demonstrerede udenfor King of Kings' lokaler, hvor de trak knive, og kastede levende frøer ind i menighedssalen. Så selvom Caspari Centeret til dels finder det samme billede som ICB mht. mild modstand i form af skriverier (trykte og online), samt tilbageholdenhed og chikane fra udlejere, så ser vi også tendenser og begivenheder, hvor modstanden mod Jesus-troende jøder bliver langt farligere. Modstanden kan i visse tilfælde føre positive relationer til de omkringliggende ikke-religiøse samfund med sig. For eksempel bliver flere menighedsledere mødt med forskellige afarter af sætninger som «hvis rabbinerne siger rød, så siger vi blå», hvilket giver menighederne mulighed for at forklare, hvem de er, og hvad de tror på til nær-miljøet og i sjældne tilfælde også længere ud i det bredere mediebillede.

I overensstemmelse med ICB's undersøgelse anses Israel stort set uden undtagelse for at være en opfyldelse af bibelske profetier, og vidner om den teologiske arv, der ligger latent i bevægelsen samt dens helt åbenlyse stærke tilknytning til jødisk identitet, selvforståelse og zionisme. Dette viser sig også i de stigende jødiske elementer i møderne (gudstjenesterne) såsom en ugentlig kommentar til *Parasha HaShavuah*,¹¹ som ca. 50% af selv russerne praktiserer, og mere end 50% af de hebraisktalende menigheder også beskæftiger sig med. Dette kunne korrespondere med ICB's undersøgelse, der giver udtryk for at menighederne har en stærk israelsk karakter. Om det er nok til at forstærke fornemmelsen af at være israelske i karakter eller om det mere er en religiøs tilnærmelse til noget jødisk, kan vi ikke konkludere endnu. Vi finder som ICB en stigning i teologisk træning, omend vi ikke tør forudsige en

markant større tilstedeværelse af messianske jøder indenfor den akademiske verden, der har fokus på biblen. De fleste ledes teologiske træning er bibelskole med enkelte kurser og fag taget på ICB eller på et universitet i udlandet. Få ledere har en master eller en Ph.D. i teologiske fag, selvom også denne gruppe er stigende.

Antal

Den største forskel mellem ICB's og Caspari Centerets igangværende undersøgelse virker til at være antallet af messianske jøder.

Definition: I samtalen med lederne har vi spurgt til antallet af individer, der har tilknytning til menigheden, og hvor mange af dem, der har jødisk arv og baggrund. Vi har taget udgangspunkt i undersøgelsen fra 1999 og ud fra «the law of return» og defineret jødisk arv og baggrund til at være individer med mindst én etnisk jødisk bedsteforælder. Det kan kritiseres, at vi ikke følger *halakha*¹², og holder fast i kun at spørge til dem med en jødisk mor. Årsagen dertil er, at vi inkluderer flere, er tofoldig: A) vi vil gerne kunne sammenligne med den tidligere udgivelse fra 1999, og B) menighedslederne vil være langt mere upræcise i deres anslag på, hvor mange, der har jødisk identitet i deres menigheder, da de ikke ved, hvor «jødisk» deres menighed er. Dette skyldes til dels en generel nedvurdering af jødisk *halakha*, der slå fast, at man kun er jøde, hvis ens mor er jøde, eller hvis man konverterer. Derudover skyldes det menighedsledernes accept af folks egen selvforståelse som jøde eller ikke-jøde og derfor ikke har behov for at spørge yderligere ind til det spørgsmål, da det anses for at være irrelevant. En anden årsag er, at vi i vores 2. fase (online spørgeskema) spørger mere direkte ind til deres forældres jødiske etnicitet, og derved håber vi på, at få dannet os et overblik over, hvor mange, der procentvis opfylder «at være jødisk» ift. rabbinsk tænkning, i.e. *halakha*.

Ifølge vores 160 interviews har vi indtil nu fundet 5095 russisktalende fordelt på 97 menigheder. De russisktalende menighedsledere vil eller kan ikke fortælle, hvor mange de anslår til at have en jødisk baggrund, men vores vurdering er, at ca. 60–70% af den russisktalende messianske bevægelse har mindst en jødisk bedsteforælder. Vi har også fundet at det er 1140 individer fordelt på knap 20 amharisktalende menigheder, hvilket er en smule højere end den amerikanske forsker Jennifer Kaplan's PhD. giver udtryk for i «The Ethiopian Messianic Jewish Movement of Israel: An Evaluative Study for Growth and Sustainability»,¹³ hvori hun ifølge Kehila News angiver, at højst 700 etiopiere er en del af amharisktalende menigheder, og ca. 200 er en del af den bredere messianske bevægelse.¹⁴ Disse tal stammer fra 2015 og sammenholdt med Caspari Centerets tal har der angiveligt i de sidste 4 år været en lille stigning nationalt på omkring 400 individer i de amharisktalende menigheder. Af de hebraisktalende menigheder har Caspari Centeret indtil videre snakket med 21 ledere, der anslår, at deres menigheder består af ca. 2800 individer, hvoraf godt 1000 af dem har en jødisk baggrund. Af de fransktalende og spansktalende menigheder har vi ikke analyseret nok data til, at de bliver inkluderet i denne artikel. Alle tallene vil blive opdateret ved en senere udgivelse og vi anslår, at det samlede tal stiger med mellem 33% og 50%.

	Antal menigheder	Anslået individer	Anslået individer med jødisk arv.
Russisktalende	97	5095	?
Amharisktalende	18	1140	1027
Hebraisktalende	21	2794	1463
Engelsktalende.	9	1323	196
I alt	145	10.352	7.782

Det betyder, at der indtil videre er fundet 10352 individer forbundet til menighederne i Israel, hvoraf godt 7200 er voksne, og omkring 3100 er børn eller unge før de kommer i hæren. Det giver en gennemsnitlig størrelse på omkring 55 individer med jødisk baggrund pr. menighed, hvis vi antager, at alle russisktalende har jødisk baggrund. Kigger man på de hebraisk- eller engelsktalende menigheder alene, virker det til at være en anelse for højt i forhold til, hvad virkeligheden kan bære. Dette kan skyldes, at ikke alle, der er del af en russisktalende menighed, har jødisk baggrund.

Selvom undersøgelsen ikke er færdig, er der langt op til ICB's *mindst* 30.000 messianske jøder. Det kan i vores optik skyldes et par faktorer, men det vil blive tydeliggjort når undersøgelsen er afsluttet. ICB's metode er en fremskrivning af et gennemsnit, de har fra 76 ledere (hvoraf nogle kommer fra samme større menigheder) baseret på et online spørgeskema sammenholdt med den unavngivne liste af menigheder i Israel. Hvorimod Caspari Centerets undersøgelse beror på faktiske samtaler med over 160 ledere fra forskellige menigheder. Selv, hvis det skulle vise sig, at der er 100 menigheder mere, som vi ikke kender til endnu, så er der langt op til de 30.000. ICB's spørgsmål skelnede heller ikke mellem ikke-jøder forbundet til menigheden og jødiske deltagere. Det betyder alt andet lige, at man får et langt højere tal, end hvis man differentierer, og skelner mellem de befolkningsgrupper, der kommer i menighederne.

Vækst?

Er bevægelsen vokset i antal? Ja – og også procentvis, men ikke tilnærmelsesvis nok til at være selvopretholdende. Ifølge den ghanesiske dr. Yaw Perbi skal kirken/de troende i ethvert givent land udgøre ca. 2% af befolkningen for at være uafhængig af udefra kommende hjælp.¹⁵ I 1999 udgjorde den messianske bevægelse ca. 0,05 % af befolkningen, hvorimod den i dag nærmer sig de 0,1%. Det er altså en procentmæssig fordobling af antallet af Jesus-troende jøder i landet, hvilket i sig selv er utroligt, men stadig langt fra de 2% der skal til for at bevægelsen kan være selvopretholdende.

	Befolkning i Israel ¹⁶	Jødisk befolkning ¹⁷	Procentvis messianske jøder
1999	6.125.000	4.829.000	0,045 %
2019	9.036.400	6.697.500	0,085 %

Mange flere detaljer og konklusioner vil blive publiceret, når alle data er indsamlet, men tallene viser tydeligt selvom undersøgelsen ikke er færdig, at den messianske bevægelse i Israel har brug for fortsat støtte, hvis den skal konsolidere sig som en etnisk lokal forankret tro uafhængig af international støtte.

Noter

1. Kai Kjær-Hansen og Bodil Skjøtt, *Facts and Myths about the Messianic Congregations in Israel* (Jerusalem: Mishkan issue 30-31, 1999).
2. Erez Soref, «The Messianic Jewish Movement in Modern Israel» i Darrel L. Bock og Mitch Glaser (eds.), *Israel, the Church and the Middle East: A Biblical Response to the Current Conflict* (Grand Rapids: Kregel, 2018), 137–150.
3. Soref, «The Messianic Jewish Movement in Modern Israel», 144.
4. Soref, «The Messianic Jewish Movement in Modern Israel», 143.
5. Soref, «The Messianic Jewish Movement in Modern Israel», 149.
6. Soref, «The Messianic Jewish Movement in Modern Israel», 148.
7. Kjær-Hansen og Skjøtt, *Facts and Myths*, 7–10.
8. Kjær-Hansen og Skjøtt, *Facts and Myths*, 70.
9. Hanna Rucks, *Messianische Juden: Geschichte und Theologie der Bewegung in Israel* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2014), 384–385.
10. Hanna Rucks, «New Voices: The Russian Contribution to Messianic Jewish Theology in Israel». Paper given at World Congress of Jewish Studies, Hebrew University, Jerusalem, July 29, 2013.
11. Den ugentlige læsning fra de 5 Mosebøger samt udlægning deraf. Det følger læsningerne i synagogerne.
12. Jødisk mundtlig lov også kaldet den orale torah, der i traditionen anses for at være givet til Moses sammen med de 5 Mosebøger på Sinaj-bjerget.
13. Jennifer Kaplan, *The Ethiopian Messianic Jewish Movement of Israel: An Evaluative Study for Growth and Sustainability* (Fuller: Fuller Theological Seminary, 2015).
14. <https://kehilanews.allisrael.com/the-coming-of-age-of-et-hiopians-in-israel-a-community-at-a-crossroads/>
15. Yaw Perbi, «New Vision of an Old Mission: A Rapid and Radical Obed-Edomization of Jewish Evangelism till Tipping Point». Paper given at LCJE-Conference, Toronto, 2019.
16. Taget 14-08-2019 fra <https://www.cbs.gov.il/EN/Pages/default.aspx> og
17. Taget 14-08-2019 fra <https://unitedwithisrael.org/israels-population-crosses-9-million-mark/>

